

Josef H. (narozen 1961)

Vyrostl v Mostě, v rodině zdravotní sestry a plastického chirurga. Vystudoval lékařskou fakultu Univerzity Karlovy a v dnešní době pracuje jako oční chirurg.

Když si vybavíš sám sebe v roce 1989, jak by ses charakterizoval, do jaké skupiny jsi podle tebe zapadal?

Já jsem byl taková kombinace mladého, který se díval do života s nadějí, a zároveň frustrovaného. Kombinace člověka s nadějí, protože jsem měl práci, která mě bavila, a člověka otráveného socialismem, protože jsem nesnášel všechny ty vztahy založené na kontaktech a že člověk musel veškeré základní věci shánět přes známosti. Já jsem vždycky toužil dělat svoji práci, mít za ni peníze a za ty peníze si pořídit, co potřebuji. A to nebylo a hrozně mi to vadilo.

Když jsme u těch kontaktů a výhodných známostí, máš s tím nějakou významnou osobní zkušenost?

Tak mimo obecně praktické záležitosti, které tehdy byly na denním pořádku, mám asi jenom jednu zkušenost s nějakou významnější protekcí.

Když jsem dokončil střední školu, rozhodl jsem se studovat medicínu, a ačkoli jsem složil zkoušky, tak mě nepřijali, protože spoustu míst zabrali ti, kteří měli studium zařízené přes známé a nebo díky politické angažovanosti jejich rodičů. A tak mi domů přišel dopis, že jsem byl sice při zkouškách úspěšný, ale že vzhledem k počtu studentů nebylo možné, aby mě přijali. To mě samozřejmě mrzelo a byl jsem naštvaný na celý svět, protože mi to přišlo nesmírně nespravedlivé.

No a můj tatínek měl sestřenicí Alžbětu, které byla zaměstnaná v domácnosti u tehdejšího premiéra Štrougala a měla s ním poměrně přátelské vztahy. Takže když jí to všechno řekl, nějak zařídila, aby mě nakonec vzali.

A jak jsi to vnímal? Přišlo ti, že to byla správná věc, nebo jsi měl nějaké výčitky?

Tak samozřejmě že jsem nebyl nadšený, že jsem se na školu dostal zrovna touhle cestou, ale na druhou stranu jsem měl z přijetí takovou radost, že mi to nakonec bylo jedno.

Vlastě těžko říct, jestli jsem si to měl vyčítat. Při testech jsem uspěl a nepřijali mě jenom oficiálně. Takže jsem vlastně byl docela v právu.

Ale hlavně je důležité vědět, že ve srovnání s tím, co se běžně dělo, to byla vlastně docela nepodstatná záležitost. Běžně se stávalo, že někoho vzali, aniž by ke zkouškám vůbec přišel. V kruhu na medicíně jsme jich měli několik, a když je dneska občas potkám, je vidět, že se to na nich podepsalo.

Jaké byly tvoje vyhlídky to budoucnosti v letech 86-87? Počítal jsi s tím, že bude komunismus dál trvat, a zakládal jsi na tom svoje plány a rozhodnutí, nebo jsi očekával, že se něco brzy změní?

Nikdo nic moc neočekával. Málokdo. Já bych v roce 86 nikdy nevěřil tomu, že v roce 89 bude nějaká dramatická změna. A nevěřil jsem tomu ani rok předtím. Teprve až těch pár měsíců, když začaly padat tržby okolo, jsem tomu začal trochu věřit. Ale myslím si, že pokud někdo říká, že velké změny čekal, tak u naprosté většiny tomu tak nebylo. Všechno už to trvalo tak dlouho a vypadalo to, že to budou jenom reformy, další kosmetická změna, ale myslím si, že tak dramatickou změnu, jaká nastala, nikdo nečekal.

Ale možná taková zajímavá věc: rok dva předtím byl film Pražská pětka a to byla taková zvláštní událost. Dneska už je to banální, ale tam byla tak zjevná kritika toho, co souviselo s tehdejší režimem, že když jsem Pražskou pětku viděl, říkal jsem si: Ty bláho, možná se něco bude dít.

A později, když už byly protesty, účastnil ses nějak aktivně?

Těch protestů před Listopadem jsem se účastnil tak na chytrou horákyni, zdržel jsem se na chvíli a stoupl si pěkně daleko. Měl jsem strach, přiznám to. Ale byl jsem se podívat na Škroupově náměstí. Jasně že 500 metrů odtamtud, jenom se podívat.

Když byly velké demonstrace na Václaváku, tak sem byl na Národní třídě, kde samozřejmě nic nebylo. Ale protože jsem tam pracoval v optice, občas jsem vykukoval z Národní třídy směrem na Václavák. Neúčastnil jsem se žádných protestů, byl jsem prostě součástí šedé zóny. Nebyl jsem komunista ani odbojář. Prostě jsem fungoval jako většina společnosti, byl jsem našťvaný, ale na žádné velké protesty jsem se nezmohl.

Kromě toho, že ses nepochybně setkal s velkou spoustou lidí, kteří byli z revoluce a listopadových protestů nadšení, znal jsi také někoho, kdo tyto události vnímal negativně, aniž by se třeba aktivně angažoval v KSČ?

Setkal jsem se s mnoha lidmi. Je třeba vědět, že tu byl jeden nebo dva miliony komunistů a mnoho mých vrstevníků bylo z rodin, které si na tom zakládaly. A lidé měli zpočátku obrovský strach. Nikdo nevěděl, kam až to povede. Mnoho lidí se bálo, že to skončí popravami a nějakým lynčováním.

Zažil jsem v práci několik lidí, kteří třeba tehdy studovali večerní školu marxismu-leninismu, a ti měli v očích pěkný strach. A já se jim v podstatě nedivil, protože ti lidé očekávali, že se k nim ostatní budou chovat jinak, než se ve finále chovali.

Ale většina z nich se z toho rychle dostala. Třeba jedna doktorka. Ta rychle otočila. Byla z komunistické rodiny, angažovala se jako komunistka, a jakmile se situace začala v listopadu dramatizovat, upadla do pracovní neschopnosti. Za měsíc se vrátila, měla na klopě trikoloru a na stole obrázek Havla. Dělal,

jako by se nechumelilo. Najednou z ní byla obrovská obdivovatelka nových pořádků a tvářila se, jako když nevíme, jak to bylo předtím. Ale to působilo spíš komicky, a jak už to bývá, nikdo neměl chuť ani sílu se tím zabývat. Když si na to dneska vzpomenu, říkám si, že i takový druh lidí je dobré znát a poučit se z toho, jací jsou.

Analýza rozhovoru

Vzhledem k tomu, že se J. H. neúčastnil revoluce v roce 1989 nijak aktivně, patří tento rozhovor k těm civilnějším, vypovídajícím spíše o tehdejších pocitech „šedé zóny.“

Já osobně si myslím, že čas od času jsou tyto rozhovory, ačkoli nepopisují žádné dramatické události, stejně důležité jako rozhovory s aktivními účastníky. Je přece také důležité vědět, co se dělo v hlavě někoho, kdo nebyl důležitou součástí některé z opozic. Vědět, že ne každý věřil v konec komunismu a riskoval pro revoluci svoje vzdělání, bezpečí nebo dokonce život.

Docela mě překvapilo, když J. H. zmínil, že ani pár měsíců před listopadem 1989 rozhodně nečekal úplný pád režimu, stejně tak jako většina jeho okolí. Z různých pořadů a diskusí o sametové revoluci jsem totiž měla vždycky pocit, že ačkoli se spousta lidí bála účastnit, všichni tušili, že nastanou velmi radikální změny, ne-li úplný konec komunismu. Rozhodně mi z těchto výkladů nikdy nepřišlo, že by lidé doufali spíš v nějaké menší úpravy.

Proto mě velmi překvapilo, když jsem se dozvěděla, že byli všichni nadšení i jen tím, že by se měl upravit zákon nebo vystřídat tajemník, natož aby si dovedli představit naprostý pád režimu.

Myslím, že toto je důležité vědět, abychom si o revoluci nedělali bláhové představy. Nemysleli si, že každý věřil ve svobodnou budoucnost, že si už všichni potají plánovali život v demokracii a že nikdo neměl strach, že by se revoluce nepodařila.

Také si myslím, že hezkou ukázkou toho, jaké byly poměry mezi tehdejšími „komunisty“, je zmíněná historka o kolegyni, která se po Listopadu vrátila s naprosto jinými názory a zcela přesvědčená o Havlovi a demokracii.

Takovéto případy se asi objevovaly všude, ale co mě překvapilo je, že se J. H. nezmínil o tom, že by ji za falešnou „proměnu“ nějak lynčovali nebo zavrhovali. Člověk by totiž řekl, že potom, co se někdo po x letech svého života konečně dostane ke svobodě a ti, kteří mu kdysi ztěžovali a otravovali život svojí povýšeností, jsou ve slabší pozici, bude mít tendenci je alespoň trochu potrestat, vrátit jim to, co oni dělali jemu. Jak ale vyplývá z toho, co se dělo, asi tito lidé ve finále působili sami o sobě tak směšně a zoufale, že v optimistické náladě nikdo neměl chuť se takovými lidmi zabývat.